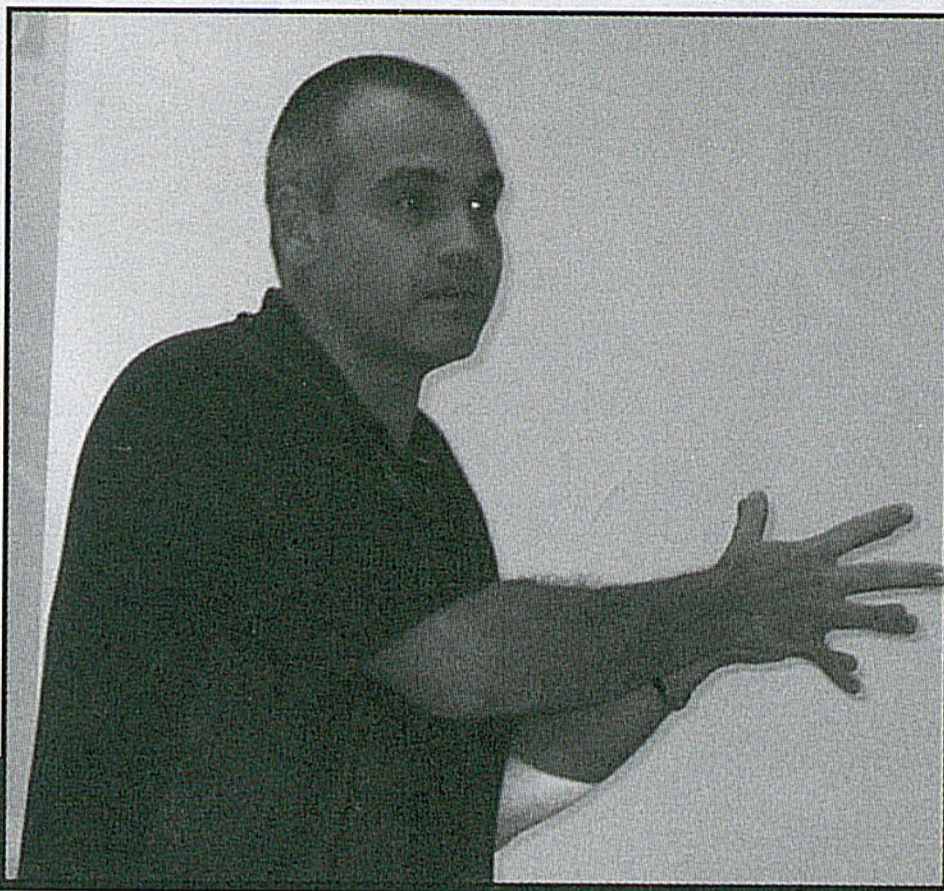

Els mitjans de comunicació, l'evolució dels lectors i la llibertat d'expressió

Albert Roig i Loscertales

Ara ha fet tot just tres anys i mig que va sortir al carrer (a final de gener del 2004) el primer mitjà escrit d'informació diària gratuït, i ara fa precisament tres anys en vaig assumir la direcció. L'aparició del *BonDia* en el seu primer moment no va comportar gaires canvis en el panorama comunicacional del país; és més, l'*establishment*—si em permeteu l'expressió— de les empreses de comunicació consolidades de fa anys al Principat li auguraven un trist resultat i no donaven al nostre mitjà escrit gaires mesos de vida: “La premsa gratuïta diària no té espai al país”, deien. Però l'estiu del 2004, amb la redefinició del diari, convertit en un *gratuït de proximitat* (i deixant de banda models com els que trobem a les grans capitals europees), la incorporació d'una línia editorial, un llibre d'estil i una ampliació de la plantilla de treballadors va permetre al *BonDia* anar creixent de forma progressiva i posicionar-se en l'espai de la premsa escrita. De tal manera que aquí estem, tres anys i mig després, sent el diari més llegit del país, segons les xifres que coneixem tots els mitjans, sent referent de molts ciutadans i convertint-nos en un mitjà indispensable per entendre dia rere dia l'actualitat del país.

Voldria que em disculpéssiu per la lleugeresa —o la immodèstia— d'haver començat aquesta ponència reivindicant el paper i l'evolució del diari que dirigeixo en la nostra societat. Però crec que és important fer-ho per intentar situar el procés de canvi que hem viscut els mitjans de comunicació del país en almenys els últims cinc anys, tot i que encara estem a anys llum del que passa al nostre voltant més proper.

Fa cinc anys, deia, tot semblava bastant inamovible: la premsa escrita estava *controlada* per dos mitjans, el dial rebentat d'emissores i l'única televisió pròpia vivia en espera de com l'afectaria el canvi digital. Malgrat que a d'altres països les empreses de comunicació creixien i es posaven al dia cercant nous horitzons a

través de noves plataformes, com les digitals o internet, i els gratuïts eren una realitat consolidada, a Andorra res no anava amb nosaltres i tot indicava que no era possible superar l'estancament de les empreses del sector en el qual es vivia instal·lat: semblava com si ja ens anés bé, que *no calia moure res i que el pastís ja estava ben repartit*.

M'agradaria pensar, però, que la irrupció d'un mitjà com el nostre, un mitjà gratuït i d'informació diària, si bé en un primer moment va comportar menyspreu en alguns d'aquests empresaris del sector, posteriorment va anar trencant esquemes, i de mica en mica ha comportat que s'anessin renovant actituds. Crec sincerament que hem contribuït, en la mesura que ens pertoca, que el panorama comunicacional del país evolucionés, ja sigui per la sana competència o bé ja sigui perquè, tard o d'hora, no pots resistir-te a un procés globalitzador, i més democratitzador, dels mitjans. La premsa gratuïta ha ampliat la base de lectors, això és una realitat contrastable. I, sincerament, com més lectors, més possibilitats d'informació, i, per tant, més pluralitat informativa, i aleshores més rica i democràtica serà la nostra societat.

Una altra cosa és si la proliferació d'empreses que es dediquen a la comunicació pot ser sostenible, econòmicament parlant. Però el que és clar és que com més varietat, millor. Si som capaços de subsistir tots plegats, en aquesta guerra salvatge que comporten les regles del lliure mercat, estic convençut que estem contribuint de forma positiva a l'estructuració de la nostra societat, ja de per si prou complexa. Això sí, hem de saber diferenciar entre el client i el lector, i per tant *hem de ser capaços de no ser referents dels nostres clients, sinó dels nostres lectors*, perquè si no, hipotequem la nostra credibilitat. Si ens omplim la boca reclamant transparència als nostres governants i polítics, si els demanem constantment que toquin de peus a terra i treballin sobre la realitat del país i els interessos col·lectius, si volem una societat més justa i més democràtica, amb una ciutadania madura i forta, també hem de ser capaços de traslladar aquestes exigències als mitjans de comunicació. En som un pilar importantíssim, i hem de saber evolucionar i estar a l'alçada d'allò que ens demanen els nostres lectors, la societat en general.

I què vol el lector?

És evident que en els darrers anys el lector ha anat evolucionant. En diverses direccions. S'ha tornat molt més crític, i això és bo. Si tenim un lector més exigent, haurem d'oferir-li una informació més acurada i rigorosa. *Un lector inconformista ens ha d'esperonar a fer millor la nostra feina*, malgrat que no ens agradi que ens ho diguin. Perquè, desenganyem-nos, el nostre sector professional acostuma a ser poc autocrític i massa sovint pensem que disposem de la raó absoluta... Potser a alguns companys de feina no els agradarà que digui això, però el nostre és un món ple de vedets i *massa sovint no som capaços de fer una anàlisi amb visió crítica de la nostra feina*. Ja sé que generalitzo, i que el que acabo de dir no és apli-

cable ni a tots els treballadors ni a totes les direccions del sector de la comunicació, però és evident que en bona mesura existeix aquesta tendència a creure'ns els millors del món.

I què ens demana el lector? Vol de nosaltres no només que li acostem la informació, sinó que hi vol sinceritat, rigorositat, sentit crític, immediatesa i, sobretot, saber reconèixer l'error. Tot plegat ens ajuda a ser més creïbles.

Però no només estem davant d'un lector crític, sinó de persones que accedeixen a la informació per múltiples plataformes, que tenen mil i una maneres de conèixer l'actualitat. Situem-nos en qualsevol dels països del nostre entorn més immediat, i imaginem-nos que acaba de passar qualsevol desgràcia (amb pèrdua de vides humanes, per exemple). En pocs minuts els diaris digitals treuen fum i informen puntualment de com ha estat l'accident en qüestió, del tràgic balanç de víctimes i de com els serveis d'emergència estan fent les tasques de rescat. En poca estona els diferents canals de televisió ja estan retransmetent en directe imatges de la zona i fan connexions amb els corresponents que s'hi han desplaçat. I les ràdios no se n'estan d'interrompre la programació per donar l'última hora del succés. Aquesta forma de procedir, que ja és norma habitual en els mitjans de comunicació a d'altres països, aquí estem a anys llum de fer-ho realitat. A Andorra encara tenim un llarg camí per recórrer. És molt trist, però *un ciutadà del país pot saber abans què està passant "in situ" a Austràlia i desconèixer què està passant a dintre de les nostres fronteres* (més enllà de connectar-se en directe a les càmeres de Mobilitat). Aquest és un repte de futur que tenim les empreses de comunicació del país: la immediatesa de la informació, és a dir, *t'ho explico en el mateix moment en què està passant*.

I en aquest tema sóc molt autocrític, perquè penso sincerament que ja arribem tard, que el nostre consumidor, la societat en general, ja fa anys que ens ho demana i que no hem sabut oferir-l'hi a temps ni estem a l'alçada de les circumstàncies. Vull ser optimista, però, i malgrat que anem a pas andorrà —és a dir, a poc a poc— hem entrat en una nova etapa, de canvis, de transformació, i hi arribarem un dia o un altre. I el primer que ho faci s'emportarà el pastís.

És evident que tot plegat requereix inversió econòmica, però és una inversió rendible i que obre nous horitzons. I crec que *és més una qüestió d'innovació, d'estar en permanent renovació... d'actitud en definitiva, que no pas de diners*.

L'explosió dels blocs, la democratització de la informació

En aquest apartat no vull deixar de referir-me a l'explosió més important dels últims temps, i de la qual sóc, no només un acèrrim defensor, sinó també un gran consumidor alhora que practicant. Em refereixo als blocs i a la seva filosofia autèntica, que és *la participació, la conversa, la interactivitat...* Amb ells ens acostem més al ciutadà i fomentem el debat, cosa que ens enriqueix.

A Andorra comença a aflorar tímidament l'ús dels blocs com un mitjà més d'infor-

mació i interactiu, on qualsevol ciutadà opina lliurement sobre allò que llegeix o allò que passa. He comprovat personalment, des que tinc el meu propi bloc, que hi ha molta gent disposada a opinar sobre les notícies, a dir-hi la seva, a deixar petjada sobre com creu que haurien de ser les coses i sobre la gestió que es fa sobretot de la cosa pública. És evident, i tornant a fer referència a l'evolució dels lectors, que així com els gratuïts han contribuït a una ampliació de la base lectora de diaris, *els blocs han contribuït, no només a la immediatesa informativa, sinó a una major democratització de la informació*, sense filtres per part de cap gabinet de premsa, i sovint hi trobem més informació que no pas en un mitjà de comunicació tradicional.

Dimecres llegia al bloc del Saül Gordillo –bloc de referència per a molts– un extracte de l'article publicat a *La Vanguardia* d'Andrew Keen en el qual afirma que "l'anonimat –i la irresponsabilitat– és el problema més gran d'aquesta explosió de la xarxa; jo faig una crida a tots per actuar contra això. Si no ho fem, a internet pot acabar imposant-se el model xinès de control directe". Home, jo potser no seria tan taxatiu com Keen, però és cert que l'ús irresponsable de les eines que ens dona internet acaba malmetent la seva pròpia filosofia. És evident que en aquest terreny, el de la xarxa, lluitem contra la irresponsabilitat en el seu ús, i segurament per això molts encara no s'atreveixen a obrir els seus blocs, o a construir diaris digitals, i fer-los participatius (sobretot els polítics andorrans). Hi ha una certa por de llegir crítiques, que tothom pugui saber què pensem de les seves actuacions. Un diari en paper no dona aquesta possibilitat... Els blocs, els diaris digitals, sí que fan aquesta funció.

Control dels mitjans i llibertat d'expressió

La nova era digital ha comportat un canvi d'hàbits a l'hora de consumir informació. *La xarxa i els blocs s'han convertit en essencials a l'hora de saber puntualment què està passant*. I això què implica? Doncs, com ja he dit abans, una major democratització del món informatiu, i per tant, menys control i més llibertat d'expressió. Es fa més difícil la possibilitat d'*influir* per part dels poders (polític i econòmic) sobre determinades notícies, es dificulta el control perquè la xarxa és lliure.

Segurament per aquest motiu, per la llibertat d'actuació que ens ofereixen les eines d'internet, en una societat tan petita com l'andorrana costa més arribar als nivells d'ús de la xarxa per a la informació, com passa en altres països de referència. Vull dir que malgrat tot el que s'ha arribat a avançar en la llibertat de premsa, encara hi ha reticències a entrar de ple en l'era digital en el camp informatiu. I per què? Doncs perquè *és menys controlable*, i l'actual sistema de diaris en paper, ràdios i tele públiques és un sistema que ja es té apamat de fa anys i que els interlocutors sempre són els mateixos, i, per tant, més fàcilment influenciables, que no pas si ara de cop es trobessin amb diaris digitals, confidencials i blocs a dojo.

Alguns ho fem..., poc a poc, és cert, i no tan de pressa com ens agradaria, però

ens hi anem encaminant. I què té de positiu apostar per la lliure informació a internet? D'una banda, com deia abans, que hi ha menys control de la informació. Aquest és un tema que porta de corcoll tots els gabinets de premsa de partits i institucions i poders públics en general (hi ha algunes honroses excepcions, és cert): tenen la necessitat constant de filtrar la informació i que surti com ells volen... No és un retret, al cap i a la fi és la seva feina: vendre el seu producte. Però... ai las!, si un titular no agrada, si el contingut del text no s'encamina per allà on volia determinat governant o institució, o si han sortit publicades notícies que no agrada que se sàpiguen..., preparem-nos, perquè farà servir totes les armes possibles: l'amistat amb l'empresari del mitjà de torn és la més recurrent, per tal d'influir en l'orientació de la informació.

Això s'acaba amb un diari digital, per exemple? Home, segurament no, però sí que és menys susceptible de ser controlat. És evident, tot depèn de la filosofia amb què neixi. Tenim exemples als nostres països veïns de diaris digitals i/o confidencials que ja s'han creat a partir d'una determinada ideologia i amb la funció bàsica de fer propaganda dels seus. És lícit, òbviament. Però també en trobem que s'han creat per informar sobre l'altra cara de la moneda, és a dir, no sobre el que s'ha dit en una roda de premsa, sinó sobre el que hi ha al darrere d'aquella roda de premsa. I això és el que no agrada, sobretot als polítics: explicar la realitat massa sovint passa factura. Però sí que agrada al *lector*, perquè s'ha tornat molt més exigent i *no en té prou que li expliquin la versió oficial, sinó que vol saber més.*

Aleshores, un mitjà de comunicació digital, pot ser lliure? Pot ser-ho més o menys en funció de per què es creï, però sempre ho serà més que un diari en paper, una ràdio convencional o una tele pública. Allò que sí que és completament lliure són els blocs personals, on deixes la teva opinió i les persones que et llegeixen escriuen lliurement el seu comentari. I no en càpiga cap dubte: aquesta llibertat és el seu èxit.

Estic plenament convençut que l'aposta del futur és aquesta: per lliure i per immediata. Per aconseguir-ho *hem de continuar trencant esquemes, fer caure determinades mentalitats excessivament controladores i acabar de treure'ns l'encarcament en el qual durant molts anys hem viscut en el món de la comunicació.* Alguns ja vam néixer amb aquesta filosofia i hi seguim treballant. Aquest és el pas que ens fa falta, perquè el consumidor d'informació ens ho demana, i perquè és una de les eines bàsiques per fer una societat més democràtica i més forta.

Albert Roig i Loscertales

Mestre dedicat al periodisme i director del diari BonDia

<http://albertroig.bondia.ad>